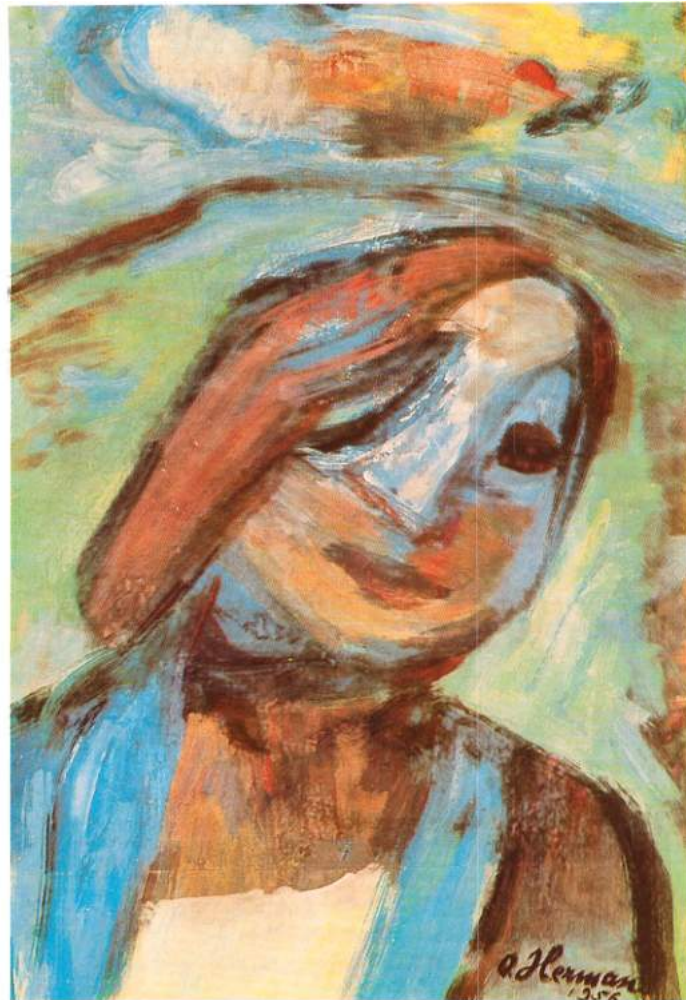
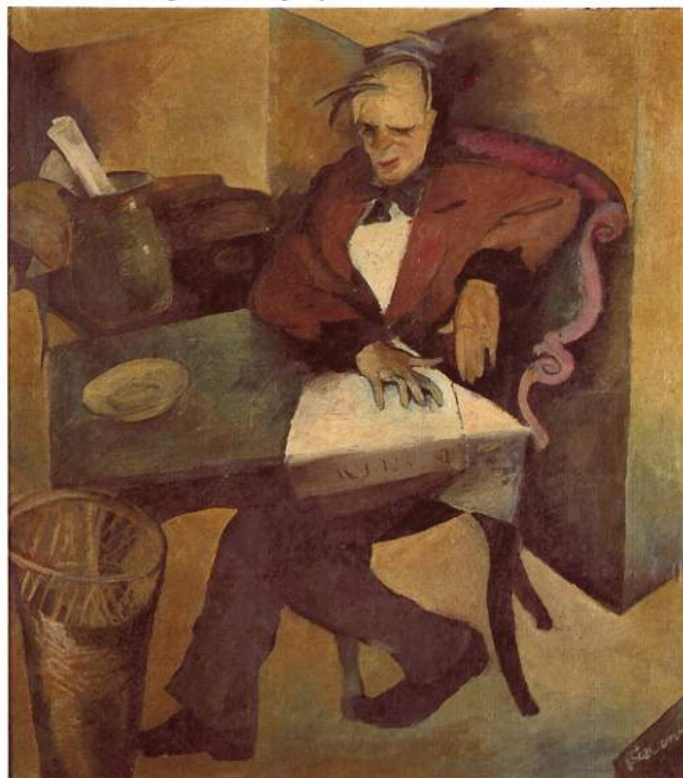

Z. ŠULENTIĆ, *Portret dr. Pelca*, Beograd, Muzej suvremene umjetnosti

stari grad — svrha revitalizacije i problemi redefinije, ibid., 1981; Neki rezultati istraživanja istarske srednjovjekovne kulture, Jadranski zbornik, 1981; Gotičko kiparstvo u Istri, Zagreb 1982; Opatija — prostor i čovjek, Dometi, 1984, 9—10; Kalina, Rijeka 1985;

V. GECAN, *Cinik*, Zagreb, Moderna galerija

O. HERMAN, *Lik*, Zagreb, Moderna galerija

Bahorić, Rijeka 1987; Iz lovranskog srednjovjekovlja, Liburnijske teme, 1987, 6; Živa baština, Rijeka 1994.

LIT.: Smrt nije granica postojanja: Vanda Ekl, Dometi, 1993, 3/4, str. 41—53.

V. Fo.

EKSPRESIONIZAM u hrv. likovnoj umjetnosti javlja se na poč. XX. st. a najintenzivnije se iskazuje u razdoblju 1914—28. Nema vlastiti program, a poetika mu je složena: neke osobine preuzima od simbolizma i secesije, neke od impresionizma, fovizma, kubizma i neoklasicizma. Na e. u nas djelovale su i ideje iz suvremene književnosti (J. P. Kamov, A. B. Šimić, M. Krleža, V. Čerina, J. Kulundžić, J. Kosor). Tragovi »sadržajne ekspresije« nalaze se već u djelima *Josipa Račića* iz njegova pariškog razdoblja. Deformacija predmeta, toulouse-lautrecovska karakterizacija likova, senzualni sižeji s »fatalnim ženama« i izražavanje tjelesnog i moralnog propadanja protagonista »ljudske komedije« na velegradskoj sceni uvodi i *Miroslava Kraljevića* među prethodnike hrv. ekspresionističkog slikarstva. Slika *Oskara Hermana* »Pred oluju« (1913) primjer je prevladavanja romantičnog simbolizma i označava kretanje prema ekspresionizmu. Razdoblje 1908—13. doba je početnog prodora ekspresionizma u hrv. slikarstvo, a Zagreb u drugom desetljeću postaje jedno od njegovih najživljih srednjoeur. središta. Zagrebački časopis »Savremenik« 1909. objavljuje prijevod »Prvog manifesta futurizma«, 1910. otvoren je Ulrichov salon, 1914. izlazi časopis »Vihor« V. Čerine, u kojemu se otvara teoretska rasprava o ekspresionizmu. Ova diskusija nastavljena je 1916. u reviji »Kokot« U. Donadinija.

E. je u nas najtješnje povezan s pojavom Hrvatskog proljetnog salona: prva izložba održana je 1916. Na izložbama salona pojedine grafike *Tomislava Krizmana* pokazuju već visoku razinu ekspresivnosti (»Portret gđe N«, 1915). Tendencija ekspresivizacije secesije prisutna je u djelima *Ljube Babića*, *Marina Tartaglije*, *Stojana Aralice*, *Zlatka Šulentića* i *Jerolima Mišea*. Središnja ličnost ekspresionističkih nastojanja u hrv. slikarstvu postaje *Vilko Gecan* (»Dr. Dorić«, 1912; »Pobuna«, 1914; mape »Klinika«, 1920. i »Ropstvo na Siciliji«, 1921). Usporedo s Gecanom

izvorne i osobne prijedloge ekspresionističkih poetika nagovijestili su *Ivan Benković*, *Ernest Tomašević* i *Anka Krizmanić*. U temelje hrv. ekspresionizma ugrađena su i djela Z. Šulentića »Portret dr. Žanića« (1913) i »Portret dr. Pelca« (1917). Zanimljivu varijantu ekspresionizma ostvarila je »Grupa četvorice« (V. Gecan, M. Trepše, M. Uzelac, V. Varlaj), najhomogenija skupina u okvirima Proljetnog salona. Među njima je *Marijan Trepše* »najekspresionističkiji« umjetnik: slikar bezumlja, zločina, očaja i straha, erotskih i soterioloških tema. Ekspresionizmu se približio i Lj. Babić (»Golgota«, »Strava«, »Crna zastava«). U to vrijeme Zagreb kao snažno lik. središte privlači brojne južnoslavenske umjetnike koji sudjeluju u povijesti hrvatskog ekspresionizma (*P. Doborović*, *S. Šumanović*, *K. Mijić*, *R. Petrović*, *P. Tiješić*, *D. Mazalić*, *J. Bijelić*). Posljednjom izložbom Proljetnog salona (1928) završava razdoblje ekspresionizma u hrv. slikarstvu. Ta tendencija poslije toga ne zamire nego se na jednoj strani razvija prema slikarstvu koje je morfološki srodno novoj stvarnosti, a na drugoj prema socijalnom ekspresionizmu (*K. Hegeđušić*, *S. Glumac*, *M. Virius*, *J. Miše*, *M. Detoni*, *V. Svečnjak*, *O. Postružnik*). Ekspresionističko slikarstvo *Ignjata Joba* pojavljuje se gotovo nezavisno od spomenutih usmjerenja i izgrađuje svoju posebnost na egzaltiranoj osjećajnosti i frenetičnoj ekspresiji oblika i boje.

Pobuna hrv. lik. umjetnosti u godinama antifašističkog rata 1939–45. također je izražena ekspresionističkim jezikom (*M. Detoni*, *O. Herman*, *Z. Prica*, *E. Murtić*, *V. Raduš*). Pedesetih i šezdesetih godina O. Herman ostvaruje novi ciklus ekspresionističkih slika, a Z. Šulentić slika biblijske sadržaje i obnavlja baštinu toga pokreta. — Najradikalniji primjer ekspresionizma u novijoj hrv. umjetnosti je grupa »Biafra« koja djeluje 1970–78 (*S. Gračan*, *M. Vuco*, *I. Lesiak*, *Z. Kauzlarić-Atač*, *R. Labaš*, dijelom *S. Jančić* i *R. Petrić*). U suvremenoj hrv. lik. umjetnosti pojava ekspresionističke figuracije posebno je izražena, a proizlazi iz želje umjetnika da se angažira na presudnim pitanjima čovjeka i društva (*Lj. Ivančić*, *Z. Prica*, *E. Murtić*, *J. Labaš*, *Nives Kavurić-Kurtović*); prisutna je i umjerenija varijanta ekspresionističke »nove slike« (*F. Kulmer*, *D. Seder*, *A. Testen*). — Prvi tragovi ekspresionizma u hrv. kiparstvu pojavljuju se u ranim djelima *I. Meštrovića* (raspeća), a ta se tendencija osjeća i u naraštajima koji su došli poslije njega (*V. Raduš*, *V. Micheli*, *B. Ružić*, *A. Babić*, *Z. Čular*). E. je utjecao i na scenografiju, posebno u razdoblju između I. i II. svj. rata (*Lj. Babić*, *M. Trepše*).

LIT.: *B. Gagro*, Putevi modernosti u hrvatskom slikarstvu, u katalogu: Počeci jugoslovenskog modernog slikarstva, Beograd 1972. — *V. Maleković*, Ekspresionizam i hrvatsko slikarstvo (katalog), Zagreb 1980. — *G. Gamulin*, Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, I. i II, Zagreb 1987. i 1988. — *M. de Micheli*, Umjetničke avangarde XX. stoljeća, Zagreb 1990. VI. Mě.

EMILI, Igor, arhitekt (Sušak, 9. VIII. 1927 — Rijeka, 25. X. 1987). Diplomirao na Tehničkom fakultetu u Zagrebu 1954 (M. Kauzlarić). Radio je u Rijeci u Urbanističkom institutu (1955–62), a potom u Građevnome projektnome zavodu u kojemu 1972. osniva Atelijer za arhitekturu i urbanizam »a-051«. U početku (1955–57) izrađuje urbanističke planove za Rijeku, Krk, Bašku, Malinsku, Omišalj, Senj, Izolu, Umag i Biograd na moru, u kojima je uočljiva njegova briga za kulturno naslijeđe. Urbanističkim planom uređenja, obnove i revitalizacije Staroga grada u Rijeci (1955–57) te projektom rekonstrukcije Trsatske gradine (1962) ostvaruje sintezu između zatečenih povijesnih struktura i zahtjeva suvremenoga grada. Autor je niza rekonstrukcija pojedinih zgrada u Rijeci (Konzervatorski zavod Rijeke, 1963–64), te mnogih poslovnih, javnih i stambenih zgrada (stambeni tornjevi na Podmurvicama 1964–70; stambena zgrada na Pečinama, 1965; poslovne zgrade »Brodomatijala«, 1970–71; banke, 1970–79; robna kuća »Varteks«, 1972–76). Projektom rekonstrukcije i dogradnje zgrade Građevnoga projektnog zavoda (1970, nagrada »V. Kovačić«) u povijesnome okruženju Staroga grada u Rijeci kreativno sučeljava funkcionalne i estetske sastavnice te maksimalno poštujući okolinu ostvaruje izrazito suvremenu građevnu cjelinu. Uvažavanje graditeljske baštine sredozemnoga podneblja i suvremena interpretacija najočitiiji su u Emilijevim projektima hotelskoga kompleksa Uvala Scott (1969), kojim stvara tradicionalno primorsko naselje sa središnjim trgom, skladnih volumena i istančana mjerila te projektima za hotel »Vila Lostura« i ribarsku kolibu »Valentin« u Klenovici (1971). U Zagrebu je na Gornjemu gradu završio rekonstrukciju i adaptaciju zgrade jezuitskoga samostana u muzejski prostor (1981). — Bavio se akvarelom, grafikom i umj. fotografijom. Svoja je djela izlagao na samostalnim izložbama u Rijeci 1957, 1962, 1967, 1969. i 1986.

EKSPRESIONIZAM, *Brat i sestra*, djelo K. Mijića. Sarajevo, Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine

LIT.: *E. Franković*, Hotel »Uvala Scott«, Arhitektura, 1968, 97–98. — *V. Ekl*, Dva mala lokala na riječkom korzu, ibid. — *D. Venturini*, Igor Emili, Zgrada GPZ u Rijeci, ČIP, 1972, 2–3. — *B. Pavlović*, Dva mala lirska detalja u Klenovici, ibid. — *Ž. Čorak*, Stil i karakter suvremenih zahvata u jadranski prostor, ŽU, 1973, 19–20. — *D. Kečkemet*, Uloga tradicije u suvremenoj arhitekturi, ibid. 1976, 24–25. — Spoznati okolinu, potvrditi vlastitost, ČIP, 1978, 11. — *I. Maroević*, Arhitektura sedamdesetih godina u Hrvatskoj, Arhitektura, 1981, 176–177. — Arhitektura u Hrvatskoj 1945–1985, ibid., 1986, 169–199. — Arhitekti članovi JAZU, Rad HAZU, 1991, 437. J. M. M.

EMONIA → NOVIGRAD

ENEOLITIK, prapov. razdoblje između mlađega kamenoga i brončanoga doba (← 3 500. do ← 2 000). Osnovno obilježje je pojava metalnih predmeta, pretežno bakrenih, te srebrnih i zlatnih kao posljedica razvitka primarnoga kovinarstva. To je dovelo i do niza promjena u gospodarskom i društvenom ustroju ljudskih zajednica koje se zrcale u izgledu i opremi naselja i grobova. U I Slavoniji e. počinje ranom *badenskom kulturom* (Vučedol, Sarvaš, Đakovo–Grabovac, Donja Vrba–Saloš), čije stanovništvo živi u zemuničkim naseljima. Najtipičniji su oblici sjajne crne keramike vretenaste amfore, trbušasti vrčevi urešeni kanelirama, lukovičasti vrčevi s visokom vrpčastom ručkom te bikonične zdjele ukrašene kombinacijom urezanih i ubadanih motiva. U krilu klasične badenske kulture stvara se *kostolačka kultura*, čije plitke bikonične zdjele prekrivaju žigosani ukrasi u obliku šahovnice (Cerić–Plandište, Vučedol, Sarvaš). Vrhunac bakrenodobna

I. EMILI, *Uvala Scott*

